

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 23.08.2019 р., протокол №01

Історія педагогіки

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки

бакалавра

(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізації **014.01 українська мова і література**

(шифр і назва спеціалізації)

освітньо-професійної програми **«Середня освіта (Українська мова і література).**

(назва освітньо-професійної програми)

Англійська мова»

Бердянськ, 2019

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Улюкаєва Ірина Герасівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 20.06.2019 р., протокол №08.

ВСТУП

Програма вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Історія педагогіки» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література). Англійська мова» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теорія і практика навчання і виховання у різні історичні періоди в межах всієї світової цивілізації.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення «Історії педагогіки» спирається на весь комплекс психолого-педагогічних дисциплін, а також дисципліни : «Історія України», «Світова культура», «Філософія», «Соціологія».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Історія зарубіжної освітньо-виховної теорії і практики з давніх часів до середини ХІХ ст.
2. Історія суспільного дошкільного виховання за кордоном (із середини ХІХ ст. до початку ХХ ст.).
3. Історія вітчизняної освіти, педагогічної думки із стародавніх часів до початку ХХ ст.
4. Освіта, суспільне дошкільне виховання у першій половині ХХ ст.
5. Освіта, суспільне дошкільне виховання у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія педагогіки» є ознайомлення студентів із становленням та розвитком теорії та практики навчання і виховання дітей дошкільного віку у різні історичні періоди.

1.2. Основними завданнями навчальної дисципліни «Історія педагогіки» є: сформувати у студентів цілісну систему поглядів на історію педагогічної думки й освіти як людської цивілізації в цілому, так і в Україні зокрема як складову історії становлення людства; розкрити тенденції, закономірності та специфіку розвитку педагогіки; забезпечити опанування студентами як світової, так і національної історико-педагогічної спадщини та усвідомлення значущості виховання у розвитку суспільства; навчити майбутніх педагогів застосовувати набуті знання у практичній діяльності; сприяти виконанню студентами пошукової діяльності, розвитку їхнього творчого потенціалу та формування професійного педагогічного світогляду.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 4. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК 5. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p> <p>ЗК 8. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>СК 15. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання перспективного практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації навчально-виховних цілей.</p> <p>СК 16. Здатність розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.</p>	<p>ПРЗ 6. Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (вітчизняний, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.</p> <p>ПРУ 1. Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), видобувати, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі.</p> <p>ПРУ 11. Здатний до рефлексії, має навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх вирішення.</p> <p>ПРА 1. Здатний учитися впродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію.</p> <p>ПРА 2. Здатний аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.</p>

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія зарубіжної освітньо-виховної теорії і практики з давніх часів до середини XIX ст.

Предмет, завдання, джерела історії педагогіки. Педагогічні твори минулого як джерела вивчення історії педагогіки.

Виховання у первісному суспільстві.

Виховання в Древній Греції: спартанська та афінська системи виховання. Давньогрецькі філософи про виховання.

Загальна характеристика епохи Середньовіччя. Система середньовічних шкіл. Зміст та організація шкільного навчання. Лицарське виховання. Виникнення перших університетів у Західній Європі. Педагогічні ідеї епохи Відродження.

Західноєвропейська педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва.

Життя та діяльність Я.А. Коменського. Праця Я.А. Коменського «Велика дидактика» та її роль в розвитку педагогічної теорії та практики. Мета та завдання виховання визначені Я.А. Коменським. Ідея природновідповідності у педагогічній системі Я.А. Коменського. Вікова періодизація і освітня система Я.А. Коменського. Дидактика

Я. А. Коменського. Дидактичні принципи. Організація процесу навчання. Класно-урочна система. Підручник «Світ чуттєвих речей у малюнках». Я.А. Коменський про виховання дітей дошкільного віку. Книга «Материнська школа».

Світогляд Д. Локка. Теорія «чистої дощечки». Книга «Думки про виховання» як виклад програми виховання «нової людини». Д. Локк про зміст і методи фізичного, розумового і морального виховання.

Світогляд Ж.-Ж. Руссо. Вплив суспільно-політичних поглядів Ж.-Ж. Руссо на його виховну концепцію. Праці Ж.-Ж. Руссо «Юлія або нова Елоїза», «Еміль або про виховання». Теорія природовідповідного та вільного виховання Ж.-Ж. Руссо. Вікова періодизація Ж.-Ж. Руссо. Зміст і методи виховання в різні вікові періоди. Співзвучність ідей Д. Локка і Ж.-Ж. Руссо сучасним тенденціям розвитку теорії і практики навчання і виховання.

Соціально-педагогічні експерименти І.Г. Песталоцці. Теорія елементарної освіти І.Г. Песталоцці. Розвиток І.Г. Песталоцці методик початкового навчання. Вплив ідей І.Г. Песталоцці на подальший розвиток початкової освіти та теорії дошкільного виховання.

Змістовий модуль 2. Зарубіжні педагогічні системи середини ХІХ – початку ХХ ст.

Перші заклади суспільного виховання для дітей дошкільного віку в Західній Європі. Заклад для дітей дошкільного віку Р. Оуэна.

Педагогічна діяльність Ф. Фребеля. Книги «Виховання людини», «Дитячий садок». Філософські засади педагогічної системи Ф. Фребеля.

Ф. Фребель про суспільне виховання дітей дошкільного віку і організацію дитячої діяльності у дитячому садку. Розвиток Ф. Фребелем теорії гри. Дарунки Ф. Фребеля. Система Ф. Фребеля в оцінках вітчизняних педагогів кінця ХІХ – початку ХХ ст. Вплив ідей Ф. Фребеля на розвиток теорії і практики виховання дітей дошкільного віку.

Реформаторська педагогіка початку ХХ ст.

Науково-педагогічна діяльність М. Монтесорі. Книга М. Монтесорі «Метод наукової педагогіки». Відношення до ідей М. Монтесорі у вітчизняній педагогіці в різні часи. Завдання виховання дітей дошкільного віку, визначені М. Монтесорі. Ідея вільного виховання та самовиховання у педагогічній системі М. Монтесорі. Організація педагогічного процесу у системі М. Монтесорі. Дидактичний матеріал і вправи по сенсорному вихованню, розроблені М. Монтесорі. Використання ідей М. Монтесорі у сучасній практиці дошкільного виховання.

Змістовий модуль 3. Історія вітчизняної освіти, педагогічної думки із стародавніх часів до початку ХХ ст.

Освітні надбання Київської Русі. Вплив прийняття християнства на розвиток писемної культури. Заснування князем Володимиром першої школи (Київ, 988 р.). Виховні та освітні традиції слов'ян. Педагогічні пам'ятки

Київської Русі: «Златоуст» , «Ізборник Святослава», «Повчання Володимира Мономаха дітям». Просвітницька діяльність Ярослава Мудрого.

Освіта в період занепаду Київської держави (друга пол. XIII – перша пол. XVI ст.).

Загальна характеристика культури і освіти українського Відродження. Діяльність козацьких і січових шкіл. Козацька педагогіка. Освіта і педагогічна думка в Україні у другій половині XVI - першій половині XVII ст. Єзуїтські, католицькі школи західної України. Острозька академія. Виникнення та розвиток братських шкіл. Київська братська колегія. Петро Могила як фундатор вищої школи в Україні. Києво-Могилянська академія як центр освітнього, наукового і культурного життя України у XVI – XVIII ст. Просвітницька діяльність та педагогічні ідеї Г.Сковороди.

Наступ російського самодержавства на українську національну школу. Освітня політика уряду Російської імперії. Загальна характеристика освіти в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Освіта у м. Бердянську і Бердянському повіті у кінці XIX – на початку XX ст.

Організаційна і педагогічна діяльність М. Корфа. Освітньо-педагогічна діяльність М. Пирогова. Педагогічні ідеї М. Драгоманова, І. Франка, Л. Українки , М. Грушевського.

Життя і педагогічна діяльність К.Д. Ушинського. К.Д. Ушинський про народність виховання і національні системи виховання. Видатний педагог про роль рідної мови у розвитку дітей, формування їх духовності. Праця «Рідне слово». К.Д. Ушинський про психологічні засади виховання і навчання. Книга «Людина як предмет виховання». К.Д. Ушинський про сімейне і суспільне виховання дітей дошкільного віку. К.Д. Ушинський про соціальну природу гри та її виховну роль. Ідеї К.Д. Ушинського і відродження національної системи виховання.

Змістовий модуль 4. Освіта, суспільне дошкільне виховання у першій половині XX ст.

Соціально-педагогічні передумови виникнення виховних закладів для дітей дошкільного віку. Перші дитячі садки. Внесок педагогічних товариств у розвиток суспільного дошкільного виховання. Педагогічні ідеї перших теоретиків виховання дітей дошкільного віку в Росії – Є. М. Водовозової, А. С. Симонович, Є. І. Тихєєвої.

Суспільно-педагогічний рух початку XX ст. в Україні. Діяльність Київського товариства народних дитячих садків. Керівник товариства – Н. Д. Лубенець. Видання журналу «Дошкільне виховання» (1911р.). Організація товариством міжнародних виставок «Дошкільне виховання»(1908р.) «Дитяча праця»(1910 р.). Відкриття школи нянь – першого навчального закладу з підготовки педагогів для дитячих садків (1905р.). Розробка членами товариства змісту та організації діяльності дитячого садка. «Народний дитячий садок» (1907р.), «Положення про дитячі садки (1908 р.), «Програма занять у дитячому садку» (1910р.). Фребелівське

педагогічне товариство м. Києва та його інститут. Зміст та організація навчання у Фребелівському педагогічному інституті. Педагогічна діяльність та ідеї Н. Д. Лубенець, Т. Г. Лубенеця, І. О. Сікорського, В. В. Зеньківського.

Політика уряду УНР в галузі освіти. Заходи уряду УНР по створенню державної системи суспільного дошкільного виховання. Проголошення обов'язковості та безкоштовності дошкільної освіти. Підготовка національних педагогічних кадрів для дитячих садків.

Громадська і педагогічна діяльність С. Ф. Русової. Книги «Дошкільне виховання», «У дитячому садку». С. Ф. Русова про загальні засади виховання дітей дошкільного віку. Концепція національного дитячого садка. С. Ф. Русова про зміст і організацію навчання дітей дошкільного віку. С. Ф. Русова про моральне виховання дошкільнят. Ідеї С. Ф. Русової і відродження сучасного українського дошкілля.

Українська система освіти 20-х років. Стан суспільного виховання дітей дошкільного віку в Україні у 20-ті роки. Теорія і практика суспільного дошкільного виховання дітей дошкільного віку у 20-ті роки. Робоча книжка «Дошкільне виховання» (1927 р.) як перший виклад українськими педагогами радянської концепції і програми виховання дітей дошкільного віку.

Педагогічна діяльність та ідеї О. І. Дорошенко. Книга «Дитячий садок». О.І. Дорошенко про вікові особливості дітей дошкільного віку. О.І. Дорошенко про різні види діяльності та їх виховну цінність. Використання ідей та порад О.І. Дорошенко у сучасній практиці виховання дітей дошкільного віку.

Розвиток суспільного дошкільного виховання у 30-ті роки. Проголошення «Дошкільного походу». Масове відкриття дитячих садків, сезонних майданчиків у містах і селах України. Розробка програмно-методичних документів для дошкільних закладів у 30-ті роки. «Програма для дошкільних закладів» (1932р.), «Програми та внутрішній розпорядок дитячого садка» (1934р.), «Керівництво для вихователя дитячого садка» (1938р.). Уніфікація змісту освітньо-виховної роботи. Особливості змісту дошкільного виховання у 30-ті роки. Розвиток теорії дошкільного виховання у 30-ті роки. Відновлення видання науково-методичного журналу «За комуністичне виховання дошкільника» (1931р.). Вплив педології на теорію і практику дошкільного виховання у 30-ті роки. Постанова ЦК ВКП(б) «Про педологічні переключення в системі Наркомпросу» (1937 р.) та його наслідки. Позитивні досягнення й негативні риси дошкільного виховання у 30-ті роки. Вплив наробок 30-х років на подальший розвиток теорії та практики дошкільного виховання.

Підготовка педагогів для суспільного дошкільного виховання у 30-ті роки. Курсова підготовка дошкільних працівників. Підготовка спеціалістів з дошкільного виховання у педагогічних навчальних закладах.

Педагогічна і літературно-педагогічна діяльність А. С. Макаренка. Теорія колективу – основа педагогічної системи А.С. Макаренка. Сучасні погляди на педагогічну спадщину А.С. Макаренка. Загальна характеристика

творів А.С. Макаренка «Книга для батьків», «Лекції про виховання дітей». Проблеми сімейного виховання, розглянуті А.С. Макаренко: батьківський авторитет, дисципліна, сімейне господарство, трудове виховання, статеве виховання, виховання навичок культурної поведінки. А. С. Макаренко про виховну роль гри і формах керівництва нею. Класифікація іграшок А. С. Макаренка. Вплив ідей А. С. Макаренка на подальший розвиток педагогічної теорії.

Змістовий модуль 6. Освіта, суспільне дошкільне виховання у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

«Дошкільний похід» повоєнної доби. Заходи щодо відбудови мережі дошкільних закладів та покращення їхньої роботи. Постанова Ради міністрів УРСР «Положення про об'єднану дошкільну дитячу установу (ясла-садок) (1960р.) та її вплив на подальший розвиток суспільного дошкільного виховання в країні. Проведення Всесоюзних і Республіканських оглядів роботи дошкільних закладів.

Розвиток змісту освітньо-виховної роботи у дитячих садках в 40-60 рр. «Керівництво для вихователя дитячого садка» (1945 р.), (1953 р.), «Програма виховання в дитячому садку» (1962 р.).

Спроба реформування освіти в СРСР у 80–ті роки. Заходи з реформування дошкільної освіти. Створення навчально-виховних комплексів «школа – дитячий садок». «Типова програма виховання і навчання у дитячому садку» (1984 р.). Розвиток теорії дошкільного виховання у 70-80 рр. Розробка методичного забезпечення освітньо-виховного процесу дошкільних закладів. Підготовка педагогів дошкільного виховання у 50 – 80 рр.

Життя і педагогічна діяльність В. О. Сухомлинського. В.О. Сухомлинський про розумове виховання, особливості виховання дітей шестирічного віку і підготовці їх до школи. В. О. Сухомлинський про моральне виховання та естетичне виховання. В. О. Сухомлинський про родинне виховання, єдність родинного і суспільного виховання. Використання ідей В. О. Сухомлинського у сучасній практиці виховання дітей дошкільного віку.

Стан дошкільної освіти за часів державної незалежності України. Скорочення мережі дошкільних закладів та кількості дітей, що їх відвідували. Позитивні зрушення у галузі дошкільної освіти в 2005 – 2012 рр.

Модернізація системи дошкільної освіти наприкінці ХХ - початку ХХІ ст. Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 р.). Оновлення нормативно-правової дошкільної освіти. «Положення про дошкільний навчальний заклад» (2003 р.). Створення варіативних програм для ДНЗ. Розробка Базового компоненту дошкільної освіти (1999 р., 2012 р.).

Розвиток теорії дошкільної освіти наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Українські вчені – теоретики дошкільної освіти.

Підготовка педагогів дошкільної освіти у педагогічних навчальних закладах України.

3. Рекомендована література

Базова:

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України: підруч. / Л. В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 420 с.
2. Зайченко І. В. Історія педагогіки : підруч. / І. В. Зайченко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 624 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки: підруч. / М. В. Левківський. – К. : ЦУЛ, 2008. – 188 с.
4. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко – К. : Знання, 2006. – 447 с.
5. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник / І. Г. Улюкаєва – Харків: Право, 2015. – 310 с.
6. Улюкаєва І. Г. Нариси з історії суспільного дошкільного виховання в Україні: навч. посіб. / І. Г. Улюкаєва. – Бердянськ, 2006. – 148 с.
7. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні: навч. посіб. / І. Г. Улюкаєва. – Донецьк. : ЛАНДОН ХХІ, 2013. – 238 с.
8. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки / Укладач З.Н. Борисова. – К. : Вища школа, 2004. – 511 с.
9. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки в Україні. / Упорядник І. Г. Улюкаєва. – Донецьк : ЛАНДОН –ХХІ, 2011. – 213 с.

Допоміжна:

1. Егоров С. Ф. Введение в историю дошкольной педагогики: учебн . пособ. / С. Ф. Егоров. – М. : Академия, 2001. – 320 с.
2. История дошкольной педагогики / под ред. М. Шабаевой. – М. : Просвещение, 1989. – 360 с.
3. История педагогики: учебн. пособ. – Ч. 1, 2. / под ред. А. И. Пискунова. – М. : Сфера, 1997. – 304 с.
4. Константинов Н. А. История педагогики. / Н. А. Константинов. – М. : Просвещение, 1982. – 520 с.
5. Кравець В. П. Історія освіти і школи України: навч. посіб. / В. П. Кравець. – Тернопіль, 1994. – 422 с.
6. Медвідь Л. А. Історія національної освіти та педагогічної думки в Україні: посіб. / Л.А. Медвідь. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.
7. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР (с древнейших времен до конца XVII в). – М.: Педагогика, 1989. – 472 с.
8. Персоналії в історії національної педагогіки: 22 видатних українських педагоги: Підручник. / за ред. А. М. Бойко. – К. : Професіонал, 2004. – 576 с.
9. Розвиток освіти і педагогічної думки на Україні / за ред. М. А. Ярмаченко. – К. : Радянська школа, 1991. – 381 с.
10. Сисоєва С.О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: навч. посіб. / С. О. Сисоєва. – К. : ЦУЛ, 2003. – 308 с.
11. Скільський Д. М. Історія української педагогіки. Ілюстрований навчальний посібник / Д. М. Скільський. – Тернопіль : Богдан , 2012. – 340 с.
12. Українська педагогіка в персоналіях: навч. посіб. / за ред О. В. Сухомлинської. – в 2-х томах. – К. : Либідь, 2005.

13. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. – М. : Просвещение, 1981. – 528 с.
14. Хрестоматия по истории зарубежной дошкольной педагогики. – М. : Просвещение, 1986. - 464 с.
15. Хрестоматия по истории дошкольной педагогики в России. – М. : Просвещение, 1987. – 432 с.
16. Хрестоматия по истории советской дошкольной педагогики. – М. : Просвещение, 1986. – 477 с.

- 4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен.**
- 5. Засоби діагностики успішності навчання – опитування, тестування.**